

Forfatter: Knudsen, Jakob

Titel: Udrag fra Sind (Danske Klassikere)

Citation: Knudsen, Jakob: "Sind", i Knudsen, Jakob: *Sind*, udg. af Esther Kielberg , Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, Borgen, 1996, s. 210. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-knudsenj02val-shoot-idm140237360617984/facsimile.pdf> (tilgået 25. april 2024)

Anvendt udgave: Sind

Som sådan kan man se Anders' retfærdighedstrang i det øjeblik, den får ham til at holde halsstramt på sin ret også i småting, fx i skærmydslet med den nye nabo Poul Vinding om deres respektive hestes placering (s.78). Det er mere usikkert, om Anders' idealitet af Knudsen betragtes som vildfåren, når retsfølelsen får ham til uden skrapler at ekspedere sine modstandere ind i det hinsidige – idet jo beslutningen herom netop forbindes med en religiøs oplevelse, der befrier ham fra rethaveriet (jf. ndf. s. 216). Alt andet lige: Det hedder videre i essayer «Om Idealitet», 'uden Idealitet eksisterer hverken Kunst eller Stordaad. Ja, man kan sige: uden Idealitet er alt Kedsommelighed.' Og det er det forløsende - eller forløste - i idealiteten, de nærtstående husker Anders for efter hans død. Bogen fokuserer på både heroen og fættakeren.

Jakob Knudsen er berygtet for sine yderliggående, 'reaktionære' meninger. Og dog er det radikalt utraditionelle forsøg på udforskning af menneskesindet, der optager ham. I essayers form og i de mere forkyndende af sine romaner kan han gennemdiskutere et dilemma, tage klart stilling til det – tit så bombastisk og yderliggående, at man stejler – og anvise mere eller mindre håndfaste løsninger på problemet, i essayer: «Om Idealitet» altså hengivelsen i gudst. Anderledes i de bedste af romanerne: 'Kunst er Lovbundenhed inden for Fantasien', siger han i essayer «Noget om at digte» (1904). Og når han følger en sådan lovmæssighed konsekvent, kan han i en nuancerende, tit dæmpet-humoristisk form trænge ind i uvejsomme områder af sjælelivet, fremlægge menneskelige forhold i deres sammensathed og konflikter i deres uløselighed.

Knudsen har måske med *Sind* ønsket én gang, så simpelt, solidarisk og samtidig kritisk, det har været ham muligt, at gennemspille den kompromisløse idealitets tema og vise det befriende, men også dødbringende i dens væsen. Vise at idealitetens kår i verden er umulige og dens væsen problematisk, men at den har sit efterliv hos dem, den har haft indflydelse på. Fortællingen er på én gang en myte om 'den unge døde' og en kritisk studie i idealitet.

Tit hedder det om Anders, at han ikke forstår sine egne reaktioner (fx s. 128 om en tomhedsfølelse, der ytrer sig som sult). Det er måske af hensyn til den myteagtige enkelhed, at Knudsen som hovedperson har valgt en ung bonde, der er tænksom, men ureflek-

ret, og ikke en af de omhyggeligt humanitært opdragede, reflekterede middelklassesønner, der optræder i andre af hans romaner, og som er tættere på den unge Knudsens selvbiografiske jeg, fjernere fra jorden og de elementære livsvilkår. For Anders som for dem er ét forhold afgørende: udviklingen i relationen til en faderskikkelse.

6. Fadervælde og sønneoprør

Fortællingen er omhyggeligt komponeret, med en nøjagtighed i tidsfølgen, der også bemærkes i udkastets præcise dateringer af begivenhederne umiddelbart forud for drabene. Handlingen strækker sig over 7-8 år, fra Anders' konfirmationsalder – han er i 1. kapitel nykonfirmeret, dvs. 14-15 år – og til han er 22 år. Ved slutningen af kapitel 3 er han 21 år gammel. Resten af bogens tolv kapitler fortæller om Anders' voksenliv som 21-22-årig. Med historisk holddepunkt i omrørelsen af politikeren C.C. Hall og af folketingsvalget 1872 må man antage, at handlingen strækker sig over årene 1872-1880 (se *Noter I*).

I 1872 var Jakob Knudsen selv 14 år, altså i puberteten, og gik måske med spirende, forskrækkede tanker om oprør mod faderen som dem, den 14-15-årige Anders er begyndt at nære – det hævdes af Begtrup (s. 68), at den gamle Knudsen på det tidspunkt følte, hvordan hans myndighed over for den halv voksne var ved at glippe. Barnealderen var også på anden måde slut for Jakob, eftersom 1872 var året, da familien forlod barndomsparadiset Aggersborg.

Den frigørelse fra faderskikkelsen, som Anders tidligt drømmer om, og som lykkes med større eller mindre held for andre af Knudsens romanpersoner, bringer siden Anders ud i voksenverdenen som en selvstændig viderefører af den halsstarrige, men handlekraftige retfærdighedssans, som Vendsyssel-traditionen har plantet i ham med faderen, den stridige Per Hjørnsted, som formidler.⁶

For den unge Jakob Knudsen selv spillede faderen en betydelig formynderrolle; det har han givet udtryk for både uden for og i forfatterkabet, hvor myndige faderskikkelser i adskillige tilfælde har en fremtrædende betydning. Det var faderen, der med sin